

Το ερευνητικό πρόγραμμα «**Διδάσκοντας τη σκηνογραφία στην Ελλάδα: μια εξερεύνηση**» διερευνά το αχαρτογράφητο πεδίο της εκπαίδευσης στη σκηνογραφία στην Ελλάδα, με αποκλειστική σκόπευση την κατάρτιση σκηνογράφων για το θέατρο. Η έρευνα, καινοτόμα για τα ελληνικά δεδομένα αλλά ευθυγραμμιζόμενη με μια αναδυόμενη τάση στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ, εστιάζει στα χρόνια που ανεβαίνει το επίπεδο επαγγελματισμού της θεατρικής δραστηριότητας στη χώρα μας, ενώ κάνουν την εμφάνισή τους και οι πρώτες εγχώριες συστηματικές σπουδές για την κατάρτιση επαγγελματιών σκηνογράφων (1958-1976). Ειδικότερα, ερευνώνται οι σκηνογραφικές σπουδές τόσο στην ανώτατη δημόσια εκπαίδευση (Α.Σ.Κ.Τ., Αρχιτεκτονική Σχολή, Ε.Μ.Π. και Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Α.Π.Θ.) όσο και την ιδιωτική μέση εκπαίδευση (Ελεύθερο Σπουδαστήριο Καλών Τεχνών / Σχολή Διακοσμητικών Τεχνών Βακαλό και Αθηναϊκό Τεχνολογικό Ινστιτούτο [σχολές Δοξιάδη]). Καταγράφονται και αναλύονται οι πρακτικές και θεωρητικές πτυχές της εγχώριας σκηνογραφικής εκπαίδευσης και οι τρόποι με τους οποίους αυτές συμπίπτουν ή διαφοροποιούνται από τη μία περίπτωση στην άλλη. Εξετάζονται ζητήματα όπως οι αισθητικές θεωρίες, οι παιδαγωγικές αρχές και οι μέθοδοι διδασκαλίας που διέπουν την εκπαιδευτική διαδικασία στα διάφορα ιδρύματα που ανέλαβαν αυτό το έργο. Τέλος, επιχειρείται μια πρώτη καταγραφή του διδακτικού προσωπικού. Για τους σκοπούς αυτούς, αξιοποιείται έντυπο και αρχειακό υλικό, καθώς και προφορικές μαρτυρίες που συλλέχθηκαν ειδικά για το πρόγραμμα.

Από την έρευνα διαπιστώνεται πως η σκηνογραφική εκπαίδευση κατά τα έτη 1958-1976 κινήθηκε ταυτόχρονα σε δύο άξονες. Από τη μια, συνδυάστηκε με την κατάρτιση στο πεδίο των διακοσμητικών/εφαρμοσμένων τεχνών, που γνώρισε μεγάλη άνθιση τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια και κατάφερε να αποκτήσει σημαντική θέση στο χάρτη της εγχώριας εκπαίδευσης. Υπό αυτήν την έννοια, οι συστηματικές σκηνογραφικές σπουδές στο πλαίσιο ιδιωτικών σχολών διακοσμητικών/εφαρμοσμένων τεχνών (Βακαλό, Δοξιάδη) αλλά και της Α.Σ.Κ.Τ. (χάρη στον καινοτόμο θεσμό των Φροντιστηρίων και ειδικότερα το Φροντιστήριο διακοσμήσεως, διαφημίσεως και σκηνογραφίας) (βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1) λειτούργησαν στην ουσία ως επαγγελματική διέξοδος για σπουδαστές που ενδιαφέρονταν για το πεδίο των τεχνών αλλά ενδεχομένως δεν θα είχαν εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση ως αμιγώς εικαστικοί καλλιτέχνες. Από την άλλη, μαθήματα σκηνογραφίας –αρχικά άτυπα– αποτέλεσαν μέρος του αναλυτικού προγράμματος των αρχιτεκτονικών σπουδών στα πολυτεχνικά ιδρύματα της χώρας (Ε.Μ.Π. και αργότερα Α.Π.Θ.) ήδη από τη δεκαετία του 1930, αλλά προς το τέλος της περιόδου μελέτης απέκτησαν μια πιο συστηματική παρουσία (βλ. ΠΙΝΑΚΑ 2). Υπό αυτήν την έννοια, τα μαθήματα σκηνογραφίας λειτούργησαν ως άσκηση στην τέχνη σε ένα αυστηρά τεχνοκρατικό περιβάλλον, όπως αυτό των σπουδών μηχανικού στην Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. *Ιδρύματα όπου διδασκόταν η σκηνογραφία ως εφαρμοσμένη/διακοσμητική τέχνη*

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ	ΙΔΡΥΜΑ	ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ/ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ	ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΕΣ
1958- σήμερα	Ελεύθερο Σπουδαστήριο Καλών Τεχνών / Σχολή Διακοσμητικών Τεχνών Βακαλό	Εργαστήριο διακοσμητικής	Γιώργος Βακαλό (1958-1978)
1959-1968?	Αθηναϊκό Τεχνολογικό Ινστιτούτο [ΑΤΙ]	Σχολή Διακοσμητικών Τεχνών: Εργαστήριο σκηνογραφίας	Γιάννης Τσαρούχης (1960-1962) Βασίλης Βασιλειάδης (1960-1961) Σπύρος Βασιλείου (1961-1968) Ρένα Γεωργιάδου (Βοηθός) (1965-1968)
1961 – σήμερα	Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών [Α.Σ.Κ.Τ.]	Φροντιστήριο διακοσμήσεως, διαφημίσεως και σκηνογραφίας	Βασίλης Βασιλειάδης (1961-1991)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. *Αρχιτεκτονικές σχολές/τμήματα όπου διδασκόταν η σκηνογραφία*

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ	ΙΔΡΥΜΑ	ΕΔΡΑ / ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ	ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΕΣ
1932-1958	Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο [Ε.Μ.Π.]	Έδρα Διακοσμητικής	Δημήτρης Πικιώνης (1932-1958) Επιμελητής: Νίκος Εγγονόπουλος (1945-1956)
1967-1973	Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο [Ε.Μ.Π.]	Έδρα Ελευθέρου Σχεδίου	Νίκος Εγγονόπουλος (1967-1973)
1962-1990s	Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης [Α.Π.Θ.]	Εργαστήριο Καλών Τεχνών	Νίκος Σαχίνης (1970-1989) Επιμελήτρια: Ιωάννα Μανωλεδάκη (1970-1989)

Σε κάθε περίπτωση, η σκηνογραφική εκπαίδευση στην Ελλάδα υποστήριξε ενεργά την ευρεία διάδοση του σκηνικού μοντερνισμού στην λιγότερο ριζοσπαστική και άρα πιο δημοφιλή στον τόπο μας έκφασή του. Δεν είναι ασφαλώς τυχαίο πως η διεθνώς σκηνογραφική εκπαίδευση του 20ού αιώνα πηγάζει από τις σχολές της Τέχνης του Θεάτρου (κατά E.G. Craig), που αναδείχτηκαν παράλληλα με τον σκηνικό μοντερνισμό για να στηρίξουν και να εξελίξουν την ατζέντα του.

Ταυτόχρονα, η εισαγωγή των μαθημάτων σκηνογραφίας στη μεταπολεμική Ελλάδα μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδέεται άρρηκτα με την αυξανόμενη άνοδο του επιπέδου επαγγελματισμού της θεατρικής δραστηριότητας. Όπως και σε παγκόσμια κλίμακα, η λειτουργία αυτών των σχολών αποσκοπούσε στη θεσμική κατοχύρωση των εν λόγω σπουδών και τη ίδια στιγμή που ήθελε να προστατέψει τα συμφέροντα ενός αναδυόμενου κλάδου.

Από τα εν λόγω προγράμματα σπουδών ξεπήδησαν νέοι επαγγελματίες σκηνογράφοι που συνέβαλαν ουσιαστικά στην άνθηση του ελληνικού θεάτρου πριν και κατά τη Μεταπολίτευση, ορισμένοι από τους οποίους διετέλεσαν καθηγητές σκηνογραφίας με τη σειρά τους στους ίδιους ή και σε νέους φορείς σκηνογραφικής εκπαίδευσης που ιδρύθηκαν τα επόμενα χρόνια (π.χ. πανεπιστημιακά τμήματα θεάτρου). Δεν θα ήταν άστοχο να υποστηριχθεί πως στα χρόνια 1958-1976 τέθηκαν βάσεις ώστε να ενισχυθεί η εγχώρια θεατρική εκπαίδευση εν γένει.

Η παρούσα έρευνα εκτιμάται πως ανοίγει το δρόμο για μια πιο συστηματική μελέτη των όρων και της πρακτικής της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης γενικότερα στην Ελλάδα, η οποία αναμφίβολα είναι επιβεβλημένη.

ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Constantinos A. Doxiadis Archives¹

Athens Technological Institute, C.A. Doxiadis Archives, Articles - Papers, Ref Code: 15406

ATI SCHOOL OF DECORATIVE ARTS (1962 - 1964), C.A. Doxiadis Archives, Archive Files, Ref Code: 17537

ATI SCHOOL OF DECORATIVE ARTS (1966 - 1968), C.A. Doxiadis Archives, Archive Files, Ref Code: 17544

ATI/ATO TECHNICAL COLLEGES: VARIOUS (1960 - 1963), C.A. Doxiadis Archives, Archive Files, Ref Code: 17615

ATI SCHOOL OF DECORATIVE ARTS (1959 - 1962), C.A. Doxiadis Archives, Archive Files, Ref Code: 17616

THE CHRONICLE OF ATI (1966 - 1967), C.A. Doxiadis Archives, Archive Files, Ref Code: 32284

ATI BROCHURE (1960), C.A. Doxiadis Archives, Archive Files, Ref Code: 36439

Y. TSAROUCHEIS TALKS ABOUT C.A. DOXIADIS, C.A. Doxiadis Archives, Sound Recording, Ref Code: 16998

---

1 Σύμφωνα με τον ηλεκτρονικό κατάλογο του αρχείου [<https://www.doxiadis.org/>; <https://www.doxiadis.org/ViewStaticPage2.aspx?valueId=4321>].

2. Ιστορικό Αρχείο ΑΣΚΤ²

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ3/ Υ5 ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ3/ Υ5/ Φ2 – Υποψήφιοι Φροντιστηρίων Εφαρμογών 1962/63-1971/72

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ3/ Υ5/ Φ3 Συμμετοχή εις Διαγωνισμούς Φροντιστηρίων Εφαρμογών 1962 – 1963, 1962/63-1971/72

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ3/ Υ6 ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ3/ Υ6/Φ8 – Ευρετήριο Σπουδαστών Φροντιστηρίων Εφαρμογών, 1961/62-1985/86 [1962-1976]

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4 ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ1 ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ (Α΄, Β΄ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ)

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ1/Φ9 – Πρακτικά Συνεδριάσεως Β΄ Επιτροπής Ν.Δ. 409/1970, 1970-1973

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ1/Φ10 – [Πρακτικά Β΄ Επιτροπής] (χωρίς τίτλο στο εξώφυλλο) 19/3/73 ως 29/9/75 (στη ράχη), 1973-1975

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ1/Φ11 – Συνεδριάσεις Β΄ Επιτροπής 18-10-1975, 1975-1977 [1975-1976]

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ1/Φ13 – Πρακτικά Συνεδριάσεων Α΄ Επιτροπής Ν.Δ. 409/1970, 1970-1977 [1970-1975]

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2 – ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2/Φ6 – Πρακτικά από τις 1ης Φεβρουαρίου 1955 έως 7ης Μαΐου 1958 (7), 1955-1958

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2/Φ7 – Από 10/5/1958-16/12/1959 (εξώφυλλο), ΣΥΛ. ΚΑΘ. 10/5/58 ως 16/12/59 (ράχη), 1958-1959

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2/Φ9 – Από 16/12/1959 έως 28/3/1962, 1959-1962

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2/Φ10 – 6/4/62-26/2/64 Σ.Κ. 1962-1964 (ράχη), 1962-1964

R A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2/Φ11 – Πρακτικά Συλλόγου Καθηγητών από 29/2/1964-20/1/1967, 1964-1967

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2/Φ12 – Πρακτικά Συνεδριάσεων Συλλόγου Καθηγητών από 27/1/1967, 1967-1970

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2/Φ13 – Πρακτικά Συνεδριάσεων Συλλόγου Καθηγητών (εξώφυλλο), Πρακτικά Συλλόγου Καθηγ 28/5/70-29/8/74 (ράχη), 1970-1974

GR A.A.Σ.Κ.Τ./Α1/Σ4/Υ2/Φ14 – Πρακτικά Συλλ. των καθηγητών 74-76 (ράχη), 1974-1976

Βοηθητικό υλικό – Φωτοτυπημένο και χειρόγραφο

Ειδικά πτυχία σπουδών φροντιστηρίων 1963-1981 [α/α 1-358]

---

2 Σύμφωνα με τον Αναλυτικό Κατάλογο Περιγραφής [<http://www.library.asfa.gr/askt/Documents/i-bibliothki/sylloges/drfile.2021-07-21.7760724936>] και τον Κατάλογο Βοηθητικού Υλικού <http://www.library.asfa.gr/askt/Documents/i-bibliothki/sylloges/drfile.2021-07-21.8656647108>.

3. Τμήμα Παραστατικών Τεχνών ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ

Συλλογή Θεατρικών Προγραμμάτων

Θεατρικά προγράμματα με σκηνογράφους: Βασίλης Βασιλειάδης, Γιώργος Βακαλό,
Μανώλης Μαριδάκης, Νίκος Πολίτης

4. Αρχείο Γιάννη Κύρου

Σπουδαστικές μακέτες, Φροντιστήριο διακοσμήσεως, διαφημίσεως και σκηνογραφίας,
ΑΣΚΤ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

1. Απόστολος Βέττας
2. Ιωάννα Μανωλεδάκη
3. Νίκος Πολίτης
4. Ανδρέας Σαραντόπουλος
5. Λαλούλα Χρυσικοπούλου